

Азатбайман

1957

ЧОРЧ БАЙРОН

Абидос кэлини

Экэр севмэсэйдик бир-биригизин
Һичран эзаблары тапмазды бизи.
Яхын олмасайдыг бу гэдэр дэ биз
Дэрдэ яр олмазды үрэкларимиз
БЕРНС

БИРИНЧИ НӘГМӘ

1.

Дейин, танышсынызмы о көзәл
өлкәйлә сиз?
Сәһралары күл-чичәк, сәмалары
ләкәсиз.
Мәрсин, сәрв ағачлары бүтүн чина-
йәтләрин
Шаһидидир о ердә... Өз һүснү вар
һәр ерин.
Дәрин олур бу ердә сонсуз сәмалар
кими,
Көйәрчинин севкиси, чалағанан
гәзәби.
Үзүм тәнәкләриндән бурда мин
орман олур,
Бу ердә күл, чичәкләр һәмишә әлван
олур.
Бурда хәфиф елләрин әтирли
һанадлары
Күл бағындан* өтәндә чичәкләр
һан-һан олур.
Бурда лимон бағлары яшыл олур
мүтгәсил,
Бүлбүлләрин нәгмәси бурда кәсилән
дейил.
Ерин, көйүн рәнкләри бир-биринә
һарышыр,
Көзәлликдә бу рәнкләр әлә бил ки,
ярышыр.

Бу ердә көзәл олур күндүз дә,
кечәләр дә,
Дәрянын сулары да гырмызыдыр
бу ердә.
Бу ерин көзәлләри, инчә олур күл
кими,
Сачлары узун олур зәмидә сүнбүл
кими
Онларын сөз-сөһбәти бүлбүлләрин
сәсидир,
Бура күнәш өлкәси, бура Шәрг
өлкәсидир.
Тарихләрә һөкм әдән бу ер, енә о
ерми?
Шәрг өз эвладларынын
әмәлләринә бахыб
Букүн кечмишләр кими күлүмсәйә
биләрми?
Арзулары, ишләри илаһидир,
улудур,
Онларын һағыллары хәялларла
долудур,
Эшгинә сәчдә гылан—
бир-бириндән айрылан—
Чаван севкилиләрин сөзләри,
ишләри тәк,
Онларын көксүндәсә сакит дейилдир
үрәк.

2.

Отурмуш тахтында ихтияр Чәфәр
Дурмуш сағ, солунда чәсур икидләр.
Онун сифәтиндә дәрин гырышлар,
Гара көзләриндә мин бир гүссә вар.
Мүсәлманын үзү бир гайдадыр бу,

Билдирмәз һеч заман өз дуйдуғуну.
Буна чалышса да ихтияр Чәфәр,
Үзүндән бәллидир гәлбиндәкиләр.
Онун дәрдли көзү, гәмли чөһрәси,
Бурда дүшүндүрүр инди һәр кәси.
Үзүнүн мәналы ифадәсиндән
Һамы үрәйини охуюр һәмән.

3.

— Хачәни чағырын, она сөзүм вар,
Сиз дә чыхыб кедин!

Кетди ә'янлар.

Отагда бир оғул, бир ата галды,
Оғулун гәлбини шүбһәләр алды.
Атанын өнүндә дурду лал кими,
Әйилди гәмәти бир суал кими.
— Һарун, гой дағылыб кетсин
чамаат,

Сонра Зүлейханы кәтир яныма.
Көрмәсин гызымы намәһрәм көзү
Бу нөгсан кәтирәр мәним шаныма.
Гой достум шад олсун, өлсүн

дүшмәним,

Гызымын бәхтинә күн доғмуш
мәним,

Һеч нә демәйәсән анчаг сән она,
Өзүм гоймалыям иши йолуна

— Паша дүз буюрур, сөзүңүз
һагдыр.

Гулун вәзифәси гулаг асмагдыр.
— Бу саат пашамыз, бу саат,—дейә,
Хачә дүз йолланды һәрәмханәйә.
Пашанын өнүндә Сәлим баш әйди.
Ислам тайфасында гайда беләйди
Мүсәлманлар үчүн ата өнүндә
Әйләшмәк, бетәрдир мин пай
өлүмдән.

О, аяг үстүндә данышды: —Ата!
Бачыма, кәнизә ачыгланма сән.
Күнаһ сайыларса әкәр бу хәта
Бу ишдә биринчи мүгәссир мәнәм.
Динлә, сонра һирслән, мән ки, һәр
сөзү

Өзүн билирсән ки, ачыг дейәнәм.
Букүн дан ериндә күн бойлананда,
Шәфәгдән од алыб көйләр янанда,
Ояндым юхудан, ята билмәдим.
Сәһәрин һүснүнү сейр әдим, дедим.
Анчаг бу чәлала, бу көзәллийә,
Тәк бахмаг мәнимчүн эзабдыр,—
дейә

Поздум юхусуну Зүлейханын да,
Дәйишди көзүмдә һәр шей бу анда.
Ширин юхудайды нөкәрләр һәлә,
Севимли бачымла вериб әл-әлә
Үз гойдут мешәйә, кәздик, долашдыг,

Гаялар адһадыг, тәпәләр ашдыг.
О говду, мән гачдым, каһ да о
гачды,

Кәздик аддым-аддым зүмрүд
чөлләри.

Бизим дилимиздә чичәкләр ачды
Мәчнунун дастаны, Сә'динин ше'ри.
Чох кәзиб әйләндик, бирдән узагдан
Тамбурун сәсини эшитдим әл'ан.
Билдим диванхана топланыр демәк,
Гаялар атлайыб чөлләр кечәрәк,
Гачдым үз-көзүмдән тәр яға-яға.
Кәлдим пашамызы саламламаға.
Мән кәлдим, Зүлейха ордадыр һәлә
Ата, гәзәбләнмә, һирсләнмә белә.

4.

Паша гәзәбләнди: —Гул оғлу,
шейтан!

Сән әй имансызын гарнындан чыхан!
Атан киши көрмәк истәрди сәни,
Сән көзүндә гойдун һәр диләйини.
Инди ох атмалы, низә атмалы,
Мейдан суламалы, ат ойнатмалы.
Һүнәр көстәрмәли вахтындыр сәнин.
Һүснүнә далмысан сәнсә гөнчәнин.
Далмысан гушларын шағраг сәсинә,
Чайлары, селләрин зүмзүмәсинә.
О гыз, сәнә хош үз көстәрмәсәйди,
Өз одундан сәнә борч вермәсәйди.
Белә инчәлмәзди үрәйин йәгин.
Олсайды намусун, гейрәтин сәнин,
Янардын вәтәнин һалына сән дә,
Бир ад-сан гоардын ана вәтәндә.
Бизи мәғлуб этди христианлар,
Гейрәтин олсайды сән буну аңлар,
Оғул, һеч олмаса ялһыз бир кәрә,
Сән дә йолланардын о дөйүшләрә.
Арвад әмәлидир бу әмәлләрин,
Гой хәнчәр тутмасын сәнин әлләрин
Бүтүн өмрүн бою чәһрә әйирсин,
Әгидәсиз кәллән гой ерә кирсин!
Гызын архасынча сән дә кет, Һарун,
Яхшы бах, бу яйы де көрүрмүсән?
Бир дә белә этсә әкәр Зүлейха
Чаваб верәчәксән өз башынла сән.

5.

Сәлим пыфыл вурду додағларына,
Үрәйиндә галды үрәйиндәки.
Пашанын сөзләри дағ чәкиб она
Кәсди христиан гылынчы тәки.
«Демәк мән горһағам, мән гул
оғлуям?

Эләйсә, бәс мәним өз атам кимдир?
Баштасы десәйди мәнә бунлары
Баһа отурарды она бу тәһгир...».

* Гара шрифтләрлә йығылан сөзләр
Байрон тәрәфиндән ишләнмиш Азәрбайҗан
сөвләридир. Бу сөзләри тәрҗүмәдә әйни
илә сахламаға чалышмышыг.

Башга һаләт көрдү Сәлим өзүндә,
Гәзәб ғығылтчымы янды көзүндә.
Чәфәр кизли-кизли бахды оғлуна,
Нәләр сөйләмәди о көзләр она.
Онун көзләриндә парлаян үсян
Чәфәри горхуя салды бу заман.
Сәлимин көнлүнү алмагчүн әлә
Җымышды, астаңа сөйләди белә:
—Сусурсан, яхын кәл, оғул, яхын

кәл,
Сәнин һәр ишини изләйрәм мән.
Саггалы олана һәр иш, һәр әмәл,
Ярашмаз, ай оғул, сән ки, кишисән!
Мәнә ағ олсайдын гоча яшымда,
Җылынч сындырсайдын, әкәр
башымда,
Һәвәслә бахардым сәнә мән, оғул,
Афәрин дейәрдим сәнә мән, оғул!

Тә'нәли сөзләри дейәркән, Чәфәр
Сәлимә бахырды... О ити көзләр
О ити бахышлар, ийнә тәк сән,
Санчылды пашанын дүз үрәйинә.
Чәфәр бу көзләрдән горхуб чәкилди,
Анчаг нә даныша, нә динә билди.
«Йох, йох! Белә олмаз, бу байсыз
оғлан,

Күнү-күндән мәни горхудур яман.
Бөйүк тәһлүкәдир бу мәнә тез-кеч
Әзәлдән мән ону севмәмишәм һеч.
(Мәним үрәйимдә йох онун ери)
Онун фәрасәтсиз гадын әлләри
Чәйран овуну да бачармаз... Анчаг,
Ярамаз мәнә дә әрхайын олмаг.
Шүбһәлидир онун сүкуту белә,
Мәним ганымдандыр ганы да һәлә.
Бу ган... Бу сиррдән өзүм һалыям.
Мән она даһа чох көз олмалыям.
О да мәни севмир. Бәс мән нейләйим.
Гәдбимин сиррини мән кимә дейим?
Мәнимчүн гул олмуш бир христиан,
Я да бир әрәбдир Сәлим һәр заман.
Даян, Зүлейханын сәсимидир бу?
Бу сәс һүриләрин һимнинә бәнзәр.
Ону анамдан да чох севирәм мән,
Һифз этсин гой онун һүснүнү көйләр.
— Пәрим, хош кәлмисән. Сәнин

нәфәсин
Чаныма чан верир. Үмидим сәнсэн.
Сәһрайи-Кәбирдә, тәшнә бир кәсин
Ичдийи су гәдәр сән нә ширинсэн.
Сән доғулан заман ғызым, нә дейим,
О Мәккә эвинә мәним вердийим
Нәзир гәдәр нәзир вермәмиш һеч кәс,
Атан бир ан сәнсиз яшая билмәз.

6.

О, күнаһкар бир гадын—мәғмум,
вәфасыз кими,
Илк дәфә алдадылмыш бир дилруба
ғыз кими,
Бахырды һәм горхулу, һәм дә истәк-
ли олан
Иланын көзләринә. Нечә ағырды
бу ан.
Әлә бил ки, юхуйду, бу бир хәялды
я да.

Үрәкләр бирләширкән бир-бирилә
юхуда.

Саныр ки, көйдә тапмыш ердә
итирдийини.
(Һәят верә биләрми хәялын
вердийини).
О залым сәркәрдәнин көзәл ғызы
бир чичәк—
Әзиздир, дәфн әдилмиш эшгин
хатирәси тәк.

Тәмиздир, бир ушағын һәзин дуасы
гәдәр,
Онун һүснүнү көрән ширин-ширин-
инләйәр.
Көзәллик! Мә'налысан сән дүнән дә,
букүн дә,

Илаһи көзәллийин вәсфиндә,
тә'рифиндә
Сөзүн аңизлийиндән ким шикәйт
әтмәмиш?
Ким сәнә һейран галыб башыны
елләтмәмиш?!
Янағы каһ ағарыб, каһ да хал-хал
олмамыш,
Көзәллийин өнүндә һансы дил лал
олмамыш?
Һансы үрәк вурмамыш өнүндә
ейин-ейин?

Мүгәддәс тимсалыйды Зүлейха
көзәллийин.

О, әглини башындан әйләйәрди
баханын,
Үзү гәдәр көзәлди гәлби дә Зүлейха-
нын.

Мусиги сәсләнирди онун хош
нәфәсиндә,

Чайлар нәғмә дейирди онун титрәк
сәсиндә.

Әлә бил ки, тәбиәт өзү яратмыш ону,
Көзләри айна кими әкс эдирди
руһуну.

Әлә бил ки, яратмыш һүснү,
әмәлләрини

Явашчадан галдырыб о тумбул әт-
ләрини.
Көксүнүн үстә гойду. Бирдән чошуб
чағлады,
Атылыб атасынын бойнуну
гучағлады.

Итирди өзүнү дейәсән Чәфәр,
Әрийиб йох олду гәлбиндәкилә.
Чох шей демәлидир ғызына букүн
О һардан башласын, нечә сөйлә-
син?

7.

—Зүлейха! Эй мәним күлүм,
күлшәним,
Нә гәдәр әзизсән атана билсән!
Сәнә бәсләдийим гайғымдан мәним,
Бәлкә дә, бәлкә дә һалы дейилсән.
Сәнлә айрылығы дүшүнәндә мән,
Нә ағрылар кечир бу үрәйимдән.
Тез-кеч бу кәдәри мән көрмәлийәм.
Сәни башга эвә көчүрмәлийәм.
Сән ки, бу ганундан артыг һалысан.
Җызым, башгасилә яшамалысан!
Башгасы! Сорсана кимдир, нәдир о?
Бүтүн вурушларын өнүндәдир о.
Икидир, гочагдыр, һәр ишдә
башдыр,

О һәлә горхуну танымамышдыр.
Гара Осман нәсли бу вахта гәдәр
Даянмыш башында Теймуриләрин.
Гәдр-гиймәтини яхшы билирләр
Онлар тутдуглары һәр гарыш ерин.
О, бир аз гочадыр, дүзүнү билсән.
Ушаға вермәрәм ахы, сәни мән.
Хейли дөвләти вар, зәнкиндир яман,
Сәнә боллу мирас галачаг ондан.
Букүнә кор олсун гой дүшмән,
ғызым,

Һәм о, гүввәтлидир, һәм дә мән
ғызым.

Әкәр бирләшәрсә гүввәләримиз,
Өлүмү күлүшлә гаршыларыг биз.
Атасына мүт'и бир эвлад кими
Йәгин ки, анладын сән нийәтими.
Мән сәнә, а ғызым, өйрәтдим буну,
Саһибин өйрәдәр эшгин йолуну!

8.

Зүлейханын башы көксүнә энди.
Гара көзләриндә яш киләләнди.
Янағыны хәфиф көлкәләр алды,
Бозарды, ғызарды каһ да саралды.
Итирди өзүнү, сөзләр ох кими —
Дәйди гулағына, дешди гәлбини.
Горхуму, һәсрәтми онун сирдашы?

Җызын көзләринә инчи көз яшы
Әлә ярашыр ки, мәһәббәт белә
О көз яшларыны өпүшләрилә
Гурутмаг истәмәз бир анлыг бары.
Һәядан ғызарды күл янағлары,
Онун янағында ачылан лалә
Әлә көзәлдир ки, мәрһәмәт белә
Истәмәзди онун азалмасыны —
Ал-әлван күлләрин йох олмасыны.
Ата һисс этсә дә бәс нәдән, нийә
Вурду бу һаләти көрмәмәзлийә?
Үч дәфә әл вурду, тез кәлди нөкәр,
Әмр этди атыны йәһәрләсинләр.
Даш-гашы чубуғу кәнара атды,
О аяға галхды, гашыны чатды.
Миниб кәһаринә чыхды чөлләрә
Далынча дәлиләр баш вурду ерә,
Дүзүлдү янында сәфләрә мин-мин.
О кетди, Мамелук* мәғриблиләрин
Мәшгинә бахмаға. Гой ойнасынлар.
Җылынч дөйүшүнүн өзкә һүснү вар.
Тәк ғызлар, маврлар дилиндә әнин
Чүрүйүр күнчүндә һәрәмханәнин.

9.

Тутду әлләрилә башыны бу ан
Бахды узағлара о, яна-яна.
Зилләнди көзләри шүтүйүб ахан
Ана Дарданелин көй суларына.
Сәлим көрмәйирди, бахырды анчаг,
Фикри сулар кими ахырды анчаг.
Бахырды, көрмүрдү, Сәлим бу
заман.

Пашанын дилбәндли дәстәсини дә,
Әсла эшитмирди ғылынч ойнадан
Икидләрин вәһши, кур сәсини дә.
Онун гулағына чатмырды әсла
Аллаһ, аллаһ сәси дөйүшәнләрин.
Чәфәрин ғызыны дүшүнүрдү тәк
Хәяла далараг о, дәрин-дәрин.

10.

Зүлейха аһ чәкди, Сәлим динмәди.
Даяндығы ердән һеч тәрпәнмәди.
Һәлә сейр эдирди о, узағлары
Үзү гәм далғалы, рәнки сап-сары.
Дөндү она тәрәф Зүлейха бу ан,
Бир шей анламады о лал дурушдан.
Олду бир кизилти кечди гәлбиндән,
Анлая билмәди нә үчүн, нәдән
Ону данышмаға гоймайыр үрәк.
Сыхылыр варлығы бир мәнкәнә тәк
«Үзүнү дөндәрир о мәнән һәлә.
Биз көрүшмәмишдик әввәлләр белә.
Онун арзусу нә, хәялы нәдир?
Бу рәфтар мәнимчүн чох гәрибәдир».

* Мамелук тайфа адыдыр.

Айырыб Сәлимдән көзүнү бирдән,
Зүлейха отагы кээди, доланды.
Донуг көзлөрилэ бу заман көрөн
Сәлим нә дүшүндү, Сәлим нә анды?
Зүлейха көтүрүб тез күлабданы
Чиләди, этирә тутду һәр яны.
«Иран этри-күлү» учду бу ара
Сәпилди тавана, зәр диварлара.
Сәлим билдими ки, бу нә оюнду,
Дамлалар онун да үстүнә гонду.
Бу чагрыш Сәлимә эсәр этмәди,
Онун үрәйини һеч тәрпәтмәди.
Сәлим бир даш кими динмәди,
дурду.

Эзаблар, фикирләр ону сусдурду.
— Бу нәдир, һәлә дә пәришанмысан?
Сән белә дейилдин ахы, бир заман.
Аһ, Сәлим! Бу кәдәр ярашмыр сәнә,
Бәри дән, су сәлим әләмләринә.
Зүлейханын хумар көзләри бу дәм
Дәйди дибчәкдәки күл-чичәкләрә
Онун нәзәриндә дәйишди әләм,
Дүшүндү башыны диқәрәк ерә:
«Күлләри өзүнә тутараг һәмдәм
Бир-заман онлары Сәлим севәрди.
Она бу күлләрдән һәдийә версәм.
Бәлкә гардашымын азала дәрди».
Дәриб гызыл күлү Зүлейха, бу ан,
Инчә тәбәссүмлә узатды она.

Өзү дә билмәди анчаг, нә заман
Дөшәнмиш Сәлимин аягларына.
— Гардашым, һирсләнмә, тез ол,
бәри дән,
Көр бир нә дейирәм ахы, мән сәнә.
Бу күл, дәрләрини дағытмаг үчүн
Бир намә кәтирмиш бүлбүлдән сәнә.
Бүлбүл сөйләйир ки, өтәчәйәм мән,
Бу кечә ән ширин һәғмәләримин.
Гой Сәлим айрылсын өз дәрләрин-
дән

Күлсүн дәрә ичиндә о мәним кими.
Күлүб данышасан,—дейә—сән енә
Шәклик гатачагдыр о, өз сәсинә.

11.

— Нечә? Таб әдәрми бу дәрә үрәк?
Мән вердийим күлү алмырсан
демәк?
Сән мәнә гәзәблә бахырсан һәлә,
Сәлим, көрмәмишдим мән сәни белә.
Сәни мәнән артыг де, ким севәр,
ким?

Аһ, әзиз Сәлимин, әзиз Сәлимин!
Нифрәтми әдирсән мәнә сөйлә, сән?
Бәлкә дә горхурсан? Аһ, чәкинирсән?

Кәл, кәл, сән башыны гой синәм
үстә,
Сәнә лайла чалым мән аста-аста.
Сәни мәст әләйим өпүшләримлә
Нийә тутулмусан, нә олмуш белә?
Сәнә диқилмишдир мәним көзләрим,
Гәлбинә руһ версин, гәлбимин сәси.
Әсәр әләмәди сәнә сөзләрим,
Нә дә уйдурдуғум бүлбүл намәси.
Атамыз чох сәртдир, билирик буну.
Сәнин дә бу гәдәр сәрт олдуғуну
Билмирдим, бу сәртлик гәлбимә
охдур.

Атамыз бир гәдәр сәнә союгдур,
Анчаг, сөйлә бәс сән енә осанмы?
Бачынын эшгини унутмусанмы?
Пашанын әмрими сусдурду сәни?
Чохалтды дәрдини, кәдәрләрини.
Бәлкә дүшмәниндир Гаросман сәнин..
Әкәр белә исә әмин ол, әмин,
Вермәрәм көнлүмү мән она гәсдән
О Мәккә әвинә анд ичирәм мән!
Өзүн де, сән нечә бахырсан буна?
Дөзәрәмми сәнин айрылығына?
Әкәр айырсалар зор илә бизи
Де ким тәскин әдәр үрәйимизи?
Мәним пасибаным онда ким олар?
Сәнин мәнән башга сирдашыным
вар?

Йох, әлә бир гүввәт тапылмаз һәлә
Руһуну руһумдан айыра билә.
Мурдар әзраилин ганлы охуна
Һансымыз туш олсаг (Әмин ол буна)
Бу, һәр икимизә вурулан дағдыр.
Бир вуран үрәкләр, бир сусачагдыр.
Мәһв олунча бизим диқәкләримиз,
Әбәди уояг бир мәзарда биз.

12.

Өлүйдү, әлә бил о, чана кәлди,
Гызын сөзләриндән һейчана кәлди.
Чеврилди бирдән,
Галдырды ердән
Дизи үстә чөкмүш гызы о дәрһал,
Әлә бил йох олду, о дәрә, о мәләл.
Гәлбиндәки фикирләр
Кизләнмәди дәриндә,
Гара-гура хәяллар
Алышды көзләриндә
Көйләрин гүббәсиндә
Парлаян шырым кими.
Булутлар архасындан
Чахан илдырым кими
Онун гәлби бу заман
Парлады кирпикләри
Арасындан...

Аһ, һейһат!..

Нә шейпур сәсләриндән
Дөйүшләрдә үркән ат,
Нә гәфил ит сәсиндән
Сәксәнән гарт чанавар,
Нә дә сон дөйүшләрә
Чағрылан бир зүлүмкар
Титрәмәмиш, әсмәмиш
Зүлейханын андыны
Эшидикән, титрәйән.
Сәлим кими.. Аһ, нәдән?
Динләйиб Зүлейханы
Сәлим баягдан бәри
Ачыб төкдү гәлбиндә
Кизләтдийи сиррләри:

— Артыг сән мәнимсән, мәнимсән
бәли,

Сән һәм бу дүняда, һәм о дүняда.
Айырмаз әчәлин гара чәнкәли
Сәни мәнән, сәнсиз янарам ода.
Сәнин о пак андын бағлады бизи
Гырылмаз телләрлә бир-биримизә.
Һеч бир шей сарсытмаз үрәйимизи
Һөкм әләйә билмәз көйләр дә бизә.
Өз үлви, мүгәддәс андынла мин-мин
Башлары өлүмдән хилас әйләдин.
Рәнкин ағармасын! Сәнин һәр түкүн
Мәнән тәләб әдир мин гурбан
букүн.

Бир буруг түкүнү сән инан мәнә
Дәйишмәм Истәкар хәзинәсинә.
Букүн үрәйими, думан, чән алды,
Мәни данладылар, ганым гаралды.
Горхаг адландырды мәни ихтияр,
Гул оғлу олсам да өз әләмим вар.
Диқсинмә, бу сөзү
Деди о өзү!

Артыг нә дейәрләр бир гул оғлуна.
Сәнин хатиринә дөзүрәм буна.
Һейнәк, һәр тәһгирә чатар бир әвәз,
Анчаг андымызы билмәсин һеч кәс.
Сәни, әй Зүлейхам, мәним әлимдән
Алмаг истәйәни таныйырам мән.
Дөвләтлидир, анчаг кәдәдир, кәдә.
Ситайиш этмәйир мүсәллимә дә.
Бунлар кечәр, арзум будур ки, ялныз
Һеч вахт позулмасын бизим
андымыз.

Осман бәйә исә өз гайдасы тәк
Мәним адамларым чаваб верәчәк.
Дар күндә өз архам, өз достларым
вар,

Мәним гисасымы тез алар онлар.
Яхшы таныйырам, досту, дүшмәни,
Көрүндүйүм кими дүшүмә мәни!

13.

— Көрүндүйүм кими дүшүмәмәкми?
Нечә дәйишдирди сәни бу кәдәр.
Аһ, Сәлим, нечә дә сән башгалаш-
дын,

Нә гәдәр инчәйдин, шәндин бу сәһәр.
Сән мәним эшгимдән хәбәрдар идин.
О һеч вахт союмаз, әмин ол, әмин!
Ялныз сәни көрмәк, сәнинлә олмаг,
Ән бөйүк истәйим, арзумдур анчаг.
Бирликдә данышмаг, бирликдә
күлмәк,

Сәнинлә яшамаг, сәнинлә өлмәк!—
Будур ән мүгәддәс диқәйим мәним
Эшгинлә чырпыныр үрәйим мәним.
Сәнин көзләрини, янагларыны,
Сәнин әлләрини, додагларыны,
Өпмәк истәйирәм, белә, белә, бах!
Кифайәтдир. Сәнән доймурам
анчаг.

Аһ, аллаһ! Од яғыр додагларындан,
Мәнәдәми кечди сәндәки һейчан!
Мәним дә янағым гызармыш дейән..
Сән хәстә оlanda аһ, нолайды мән,
Сәнин һәр дәрдинә ортаг олайдым.
Сәрв олуб башына көлкә салайдым.
Алныны сығамаг, телини эшмәк,
Бүтүн дөвләтимин сәнлә бөлүшмәк,
Анчаг хәрчләмәмәк истәрдим, Сәлим,
Ай мәним гардашым, мәним дәчәлим!
Сәнинчин елләрә верәрәм өмрү.
Һәр шейдән кечәрәм мән сәнән
өтрү.

Һәр шейә һазырам. Анчаг өләркән
Көзләрини өртмәк истәмәрәм мән.
Бу дәрә ким дөзәр, ким таб әдәр,
ким?

Будур һиссләрим, дүшүнчәләрим.
Даһа бундан артыг нә кәрәк бизә?
Бу гәдәр яхынкән бир-биримизә
Нәдир гәлбимиздә ятан сиррләр?
Сирр сахламаг сәнә хошдурса әкәр
Нә этмәк, Сәлимин, гой белә олсун.
Бу да эшгимиздә бир пиллә олсун!
Анчаг бәс «силаһым», «достларым»
нәдир?

Анламырам бунлар нәйә көрәдир?
Мәнә әлә кәлир, бу заман Чәфәр
Бу бөйүк андымы эшидә биләр.
Анчаг нә гәзәби, нә һирси бир ан
Мәни дөндәрәммәз өз инадымдан.
Олдуғум кимийәм әзәлдән бәри,
Заманын о ачы, сәрт күләкләри
Дәйишдирә билмәз мәни һеч заман.
Зүлейханын көзү ушағлығындан

Ялныз сәнә бахмыш, сәнә дикилмиш,
Сәни өз үрәйи, өз эшги билмиш.
Эй әзиз гардашым, достум, Зүлейха
Сәндән өзкәсинә бахармы? Әсла!
Сәнә бәсләдийим һиссләрим
Де, сәнин өнүндә бир китаб кими
Нечин ачмалыям? Сыхылыр үрәк,
Ахы, һәгигәти нечин кизләдәк.
Пәрдәләр чәкилмиш кәзләримизә
Бизим сәрт шәриәт тапшырды бизә
Күнаһдыр көрүнмәк намәһрәмләрә.
Бүтүн өмрүм бою һәлә бир кәрә,
Онун әһкамына зидд кетмәмишәм,
«Пейғәмбәр»—демишәм, «аллаһ» —
демишәм.

Бу ганун нә гәдәр хош кәлир мәнә,
Чүнки көрүнмәдим мән өзкәсинә.
Сәлим, көрмәдийим адама кетмәк,
Мәнә ағыр кәлир. Анчаг нә этмәк?
Беләйсә бу сирри бәс нә үчүн сән
Мәнә кизләтмәйи мәчбур эдирсән.
Билирәм пашанын хасийәтини
Билирәм, о, әсла севмәйир сәни.
Тез-тез гәзәбләнир о, әбәс ерә,
Нифрин дә яғдырыр улу көйләрә.
Ону бәд әмәлдән сахласын аллаһ,
Кизләниб гәлбимдә нәсә бир күнаһ.
Күнаһ сайылырса аһ, бунлар әкәр,
Башыма гәзадан юмруглар дәйәр.
Аһ, Сәлим, кәл мәнә ач өз сиррини
Әзабдан, гүссәдән хилас эт мәни.
Одур, чохадары көрүрәм аһ, мән,
Мәшгини гуртармыш атам дейәсән.
Онунла көрүшмәк әзабдыр мәнә.
Нә үчүн беләдир, Сәлим, десәнә?

14.

—Зүлейха, тез чәкил сән отағына
Дуруш кәтирәрәм мән өзүм она.

ИКИНЧИ НӘҒМӘ

1.

Һелленин* үстүндә курлады туфан,
Севки дә о кечә ишләйиб күнаһ
Свестос** гызынын үмиди олан
Чаван гәһрәманы унутмушду аһ!
О кечә көй үзү нура боянды,
Онун гәл'әсинин мәш'әли янды.

* Дарданел боғазынын гәдим юнан дилинде ады. Юнан әфсанәсинә көрә Агамос шаһын гызы Һелле бурада батмышдыр. Буна көрә дә юнанлар Дарданел боғазыны «Һелле дәнизи» адландырмышлар.

** Италияда шәһәр адыдыр.

Фәрманлар, веркиләр һагда инди биз,
Сөһбәт эдәчәйик, беләдир шәксиз.
Горхулу хәбәрләр алырыг һәр күн
Дунай саһилиндән. Бу бизим үчүн
Бөйүк тәһлүкәдир. Дүшмүшүк сәсә,
Ордуну дағыдыр бизим вәзирсә.
Күлүб ордумузун бу «чәләлына»
Тәшәккүр көндәрин, каурлар она.
Амма бах, әлә ки, сәсләнди тәбил,
Гошун шам әләди, буну йәгин бил,
Чыраглар сөнәндә, зүлмәт чөкәндә,
Сәнин отағына кәләрәм мән дә.
Сакитчә чыхараг кедәрик енә
Юхулу суларын саһилләринә.
Бизим бағымызын һасары үстдән,
Һеч кәс аша билмәз, архайынам мән.
Кечәнин ярысы кечәрәк баға,
Һеч кәс чүр'әт этмәз бизи пусмаға.
Әкәр тапыларса белә бир гочаг,
Мәним гылынчымдан төһфә алачаг.
Орда Сәлимини таныячаг, сән,
Чох кизли шейләри өйрәнәчәксән.
Мәндән горхма, мән ки, сәнинәм,
сәнин

Мәндә ачары вар һәрәмханәнин.
—Мәндән горхма! Сән ки, бу вахта
гәдәр
Белә данышмаздын, нәдир бу
сөzlәр?

—Де тез ол, һарунун көзәтчиоһнә
Мән бәхшиш вермишәм, алачаг енә.
Онлар әлимдәдир, мәндәдир ачар,
Аһ, сәнә демәйә чохла сөзүм вар.
Зүлейха, бу кечә әмин ол ки, сән
Мәним һәр сирримн эшидәчәксән.
Охуюб дәриндән мәним гәлбими
Көр ки, дейиләммиш көрдүйүн кими.

Санки гопан күләк, (бу кечә яры)
Дәниз гушларынын чығыртылары
Мә'налы-мә'налы инилдәйирди.
Она өз юрдуну «тәрк эт» дейирди.
Эшидә билмирди баягдан бәри,
О, бу мүәммалы әләмәтләри.
Янырды көзүндә аловланараг,
Онун мәһәббәти, севкиси анчаг.
Ону саламлаян еканә улдуз
Һерон маһнысыны дейирди ялныз:
«Далғалар, үрәкдир севкинин ери
Кәлин айырмайын севкилиләри».
Бу маһны, бу дастан олса да көһнә

Бу илаһи севки тәзәдир енә.
Севәнләр гатлашыб чәбрә һәр заман
Кечәр мәһәббәтин фыртынасындан.

2.

Һелленин үстүндә чошур далғалар,
Көйләрә совурур сулары рузкар.
Кечә пәрдә чәкир чох, наһаг ерә.
Ганла суварылмыш дүзәнликләрә.
Приам дөврүндән галан мөзарлар,
Бизә хатырладыр о кечән күнү—
Кор гоча Скио адаларына
Бахмагла алдадыр өзү-өзүнү.

3.

Мәним аягларым, эһ бир заманлар,
О көзәл ерләрдә аддымламышдыр.
Һәр бир гарышында аяг изим вар,
О мүгәддәс ерләр мәнә танышдыр.
Севдалы мүғәнни! Даянма, инлә,
Дүшүнмәк, гәмләнмәк хошдур
сәнинлә!

Бу ердә һәр гая, һәр учуг, йәгин,
Өтән дөйүшләрдән бир ядикардыр.
Һәр яшыл тәпәдә мин бир шәһидин,
Адсыз, хатирәсиз түрбәси вардыр.
(Һәлә язылмамыш дәһшәти онун).
Ялайыр дашлары суларын дили,
Сәнин доғма, «Кениш Һеллеспонту-
нун»*

Дәли далғалары ююр саһили.

4.

Кечә ганад кәрди, һава гаралды,
Һелле суларыны көлкәләр алды.
Иданын** үстүнә, чәмәнә, чөлә
Ай, өз шәфәгини сачмайыр һәлә.
Инди онун биллур шәфәгләриндән
Наразы галармы бир әскәр белә?
Дөйүшләр кәсилмиш. Ишә бах, ишә,
Чобанлар севинир бу асайишә.
Ганады гырылмыш учан гушларын
Дарданын охуйла мәһв олмушларын,
Мөзары үстүндә сүрүләр отлар.
Салыр көлкәсини чөлә булутлар.
Бир вахт бу тәпәдә нә'рә чәкәрәк
Аммонун*** эвлады долашарды тәк.
Шаһларын дурдуғу бу һүндүр тәпә.
Инди гәриб, тәһна мөзара бәнзәр.
Бурда ятанларын—гәһрәманын
Адыны чәкмәйир тәк әчнәбиләр.
Түрбә чох яшайыр, билирмисән сән,
Гәдим, әфсанәви абидәләрдән.

* Бах Һелле сөзүнә

** Түркийәдә ән йүксәк дағ зирвәһи.

*** Юнан сәрхәрдәләриндәндир. Гейд Байронундур.

5.

Чобан йол көстәрәчәк (көйләр гара,
ер гара)

Кечә ярысы бурдан өтән гайыгчы-
лара

Маяг белә янмасын бу фүсункар
кечәдә.

Аһ, бу гаранлыг кечә әсрарлыдыр
нечә дә.

Көрфәзин ишыглары сөнүб итди
бирбәбир,

Сүкута гәрг олду көй, сүкута гәрг
олду ер.

Алышырды тәк чыраг кечәнин бу
чағында

О, көзәл Зүлейханын балача
отағында.

Бәли, яныр тәк чыраг орда ахшамдан
бәри

Тахт үстүнә сәпилмиш кәһраба
данәләри.

О кәһраба тәсбәһин янында һәм дә
будур

Бәзәкләрлә язылмыш мүгәддәс
гур'ан дурур.

Титрәдәрәк сәсини

Охуюр аста-аста о, күрсү әйәсини!
Сәрилмиш, сәпәләнмиш тәхтн үстү-
нә чин-чин.

Зәрли диванлары да Иран
шаирләринин.

Бунларын үстүндә дә каһ ағлаян,
каһ сусан

Уду гоюлмуш онун. Көксү гара,
бағры ган,

Чырағын бир янында чини дибчәкләр
дә вар.

Дөшәмәдә күлүмсәр гәдим, әлван
халчалар.

Бунлар Иран бәзәйи, Шираз
чинчәкләридир,

Бунлар мәзлум инсанын зәһмәтидир,
тәридир.

Анчаг яман ағырдыр бу отағын
һавасы

Һаны эвин пәрисси, нийә бошдур
ювасы?

Бу дәһшәтли кечәдә алдадыб
нөкәрләри

Нечин тәрк этмиш жерән өз эвини о
пәри?

6.

Унудараг һәр шейи,
Мүсәлманлардан өзкә һеч кәсин
кеймәднийи
Чод самур дәрисинә бүрүнүб кечә
яры,
Зүлейха аста-аста тапдайыб
отлуглары
Әзиз бәләдчисини, Сәлими
изләйирди,
Күләк инилдәйәрәк санки нәғмә
дейирди.
Ону керә дөнмәйә мәчбур этсә дә
горху,
Бачармырды о анчаг. Йох, йох!
һеч мүмкүнмү бу?
Айрылса гардашындан онун гәлби
ган ағлар.
Сәлими данлаярмы һеч о зәриф
додаглар?

7.

Нәһайәт, тәбиәтин әли илә дүзәлмиш,
Инсанын әли илә дәйишиб чана
кәлмиш
Мағарая чатдылар. О, нә кениш, нә
дарды
Бурада о чох заман өз удуну
чаларды.
Әзбәрләрди гур'аны бә'зән дә
һәзин-һәзин,
Бә'зән дә дүшүнәрди мә'насыны
чәннәтин.
Аһ, онун пейғәмбәри гәрибә кәлир
она
Һәгарәтлә бахыбмыш нечин гадын
руһуна?
Пейғәмбәр демәмишдир мө'мин
мүсәлманлара,
Руһу һара кедәчәк гадын өлөндән
сонра.
Ери чохдан һазырдыр Сәлимин
чәннәтдә аһ,
Гыз һеч инана билмир, инана
билмир, аллаһ,
Чәннәтдә Зүлейхасыз яшай билсин
Сәлим,
О сәһрли аләмә тәнһа чәжилсин
Сәлим.
Һансы чәннәт һүриси ахы, Зүлейха
гәдәр,
Сәлими севә биләр, ону охшай биләр.

8.

Ичәрийә киринчә гуруду һейкәл
жими.
Яманча дәйишилмиш мағаранын
көркәми.
О күндүзләр кәләрди, ахы бура
кизличә.
Бәлкә көзә башга чүр көрүнүр һәр
шей кечә.
Әтрафа нур сачараг
Яныр, яныр мис чираг.
Дүлбәндли дәлиләрдә көрмәднийи
силаһлар
Йығылмыш бир бучаға. Аман бурда
нә сирр вар,
Бу харичи гылынчлар, нечин
йығылмыш белә,
Биринин дәстәсиндә ган изи дә вар
һәлә.
О, бәлкә дә күнаһсыз бир фәгирин
ганыдыр,
Күнаһсыз ган ахытмаг бәшәрин
нөгсаныдыр.
Тахт үстүндә бадә вар. Ичиндә
шәрбәтмидир?
Шәрбәтә бәнзәмәйир, ах, ким билир
о нәдир?
Сәлими көрмәк үчүн Зүлейха керә
дөндү,
Аһ, она гардашы да башга чүрә
көрүндү.

9.

Сәлим тамам дәйишмиш көркәмини,
бир заман
Тахдыгы дүлбәнди дә чыхарыбдыр
башындан.
Онун әвәзиндәсә о, чалма
бағламышдыр.
Белини ишләмәли кәмәр
гучагламышдыр.
Лә'л бәзәкли хәнчәри чыхармыш
кәмәриндән
Гоша тапанчалары асмыш онун
ериндән.
Бир дә әйри бир гылынч дәйир
топугларына,
Аһ, бу тәзә кейими нечә ярашыр она!
Күмүшләрлә бәзәнмиш чийниндәки
ағ плаш
Дизләриндән ашағы елләнир
яваш-яваш
Атдыгча аддымыны. Олмасайды аһ
әкәр
Алнындакы о вүгар, көзүндәки
шәфәгләр

Сакит дурушундакы о әзәмәт,
шүбһәсиз
Ади галеончуя* бәнзәдәрдик ону биз.

10.

—Демишдим ки, дейиләм, мән һеч
дә көрдүйүн тәк
Доғру сөйләдийими инди өзүн
көрәчәк,
Тәәччүб әдәчәксән, инан, эй көзәл
никар,
Юхуя да сығмаян гәмли бир даста-
ным вар.
Бу дастаным сәнин дә гәлбини
яхачагдыр.
Артыг өз һәятымы кизләтмәйим
наһагдыр.
Сән буну билмәлисән. Демә
дәлисән, нәсән
Сән о гара Османа әрә кетмәмә-
лисән!
Әкәр күл додагларын башга сөзләр
десәйди—
Габағымда титрәйиб о анды
ичмәсәйди
Бәлкә дә өз сирримни мән ачмаз-
дым һеч сәнә.
Сәбәб олмаздым сәнин кәдәринә,
түссәнә.
Мән инди ачмайырам сәнә
мәһәббәтимни,
Изләйир инди бизи тәһлүкә көлкә
кими.
Зүлейха, башгасына әрә
кетмәмәлисән,
Бил, акаһ ол ки, сәнин гардашын
дейиләм мән!

11.

— Аһ, гардашын дейиләм! Сөзүнү
көтүр керә,
Күлдүрмә үстүмүзә ядлары,
өзкәләри.
Ай аллаһ! Бу дүняда мән тәк
доғулмушаммыш
Гой ағлайым букүнә. Сәнә яд
олмушаммыш.
Демәк севмәйәчәксән бундан сонра
мәни сән,
Буну ағлар үрәйим һисс этмишди
әзәлдән.
Анчаг буну яхшы бил, Зүлейхаям
мән енә,
Сәни севән, охшайн бир бачыям
мән сәнә.

* Дәнизчи демәклир.

Әкәр хошдурса сәнә, дурма өлдүр
сән мәни
Ачыг синәм көзләйир сәнин мөһкәм
зәрбәни.
Өл'десән мән өләрем, һазырам һәр
әмринә,
Сәлимсиз бир һәятдан, өлүм чох
хошдур мәнә.
Мән инди анладым ки, атам нәдир,
сән нәсән.
Чәфәри сән өзүнә нечин дүшмән
билмисән.
Мән Чәфәрин гызыям, сөйлә, буна
көрәми
Һамы сәнә лағ әдир, тәһгир әдир гул
кими?
Йох, бачынам, чыхмарам Сәлим,
әмриндән сәнин,
Әмр элә, голу бағлы гулун олум
мән сәнин.

12.

—Мәним гулум Зүлейха, сәнин
гулунам өзүм.
Сәнсән мәним талейм, сәнсән кечәм,
күндүзүм.
Йох, бизим талеймиз бағланыб бир-
биринә,
Анд ичирәм Зүлейха, пейғәмбәрин
гәбринә.
Гой мәним бу ниййәтим, дәрдинә
мәһәм олсун,
Гылынчыма язылмыш,
Гадир гур'ан айәси гой мәнә һәмдәм
олсун,
Горусун эшгимизи һәр бәладан, хәта-
дан,
Гылынчымын одундан гой әрисин
сис, думан.
Андым салар көйләрдән гушун да
ганадыны,
Гүрурла кәздирирам үрәйимдә
адыны.
Сәнин атан олса да мәним гәддар
дүшмәним,
Дөйүнүрсән һәр заман үрәйимдә сән
мәним.
Чох севмиш мәним атам Чәфәри—
гардашыны
Чәфәрсә «уф» демәдән кәсмиш онун
башыны.
Мәним көрпәлийимә ачымыш,
өлдүрмәмиш,
Яланчы гайғыларла о мәнә лайлай
демиш.
О, мәни изләйирди зәнчирини
гырараг,

Бир күн гача биләчәк шир баласы
тәк анчаг.
Ахыр дамарларымда инди атамн
ганы,
Санки мәнән сорушур: «Интигамын
бәс һаны?».
Ялныз сәнин хәтринә көзләйирәм
һәлә мән.
Салмайырам Чәфәрин чанына
вәлвәлә мән.
Лакин мәнә бурада галмаг артыг
ярамаз,
Һәлә дастан битмәмиш, сән ардына
гулаг ас.

13.

Өйрәнә билмәмишәм бу вахтадәк
һәлә мән,
Һансы бир һисс гардашы этмиш
гардаша дүшмән.
Чох кичик бир иш үстдә үрәк кәлир
туғяна,
Гаты дүшмән кәсилир бә'зән инсан-
инсана.
Аһ, атам Абдулланын гочаглыгы бу
күн дә
Яшайыр Босниләрин* ширин
нәғмәләриндә.
Пасваның** дәстәләри енә ондан
дейирләр.
Өз дәрин нифрәтини боға билмәмиш
Чәфәр,
Өлдүрмүш гардашыны. Аһ нечә дә
гыймыш о,
Бәс мән нейләмәлийәм, һеч билмирәм
доғрусу?
О, мәни азад этмиш, өлдүрмәмиш,
о мәни,
О замандан һамыдан кизләмиш
өз сиррини.

14.

Әввәл һәяты, сонра һакимийәт
йолунда
Пасван, вурушмаларда гәләбә чалды
сонда.
Тәкәббүрлә, гүрурла, о, Виддада
отурду.
Һүзурунда пашалар әлләри дөшдә
дурду.
О заман гардашларә рүтбә дәхи
вердиләр.
Һәрәси бир һиссәйә рәһбәрлик
әдирдиләр.

* Тайфа адыдыр.

** Гиям башчысыдыр. Гейд Байронундур.

Атларынын гуйруғу, далғаланды
онларың*
Софя дәрәси олду мәскәң
гошунларың
Чадырлары турдулар, динчәлдиләр,
ятдылар,
Чәфәрин әмри илә һийләйә әл
атдылар.
О зәһәрли бадәни вердиләр әмрә
көрә,
Абдулланын руһуну учуртдулар
көйләрә.
Овдан йорғун гайыдыб ваннасында
узанаң
Абдулла нә биләйди зәһәрлийди о
о финчан.
Ичди, сон дамлайәдәк яңғысы сөнсүнә
дейә
(Атдырмышлар зәһәри гул әлийлә
бадәйә)
Ай Зүлейха, бунларә инанмырсанса
әкәр,
Кет һарундан хәбәр ал, һамысыны о
сөйләр.

15.

Әлә ки, ятырылды Пасваның да
үсяны,
Чәфәр әлинә алды бүтүн әли, обаны.
Бизим диванханада вар-дөвләтин
әлийлә
Тезчә йүксәлә биләр алчаг адамлар
белә.
Абдулланын шөһрәти, шаны, эшги,
әмәли,
Бир гардаш гатилинин әлинә кечди,
бәлти.
Дүздүр, онун дөвләти, чыхды
әлиндән, енә.
Сонрадан башга йолла о, кечиртди
әлинә.
Нечә? Һансы йол илә? тарлаларә
нәзәр сал,
Буну әли габарлы кәндлиләрден
хәбәр ал.
Бечәрдийи тарладан соруш нә чатыр
она,
О пешмандыр, пешмандыр инан
доғулдуғуна.
Нечин хилас әйләмиш анламырам о
мәни?
О, бәлкә дә саймамыш, чылыз,
мәс'ум көрпәни.

* Ат гуйруғу пашаның байрағыдыр.
Гейд Байронундур.

О, һеч дүшүнмәмишди бу балача
ушагдан
Ән агыр бир зәрбәни дада биләр бир
заман.
О мәни оғуллуға бәлкә көтүрдүйүчүн
Көйләр ону оғулдан мәһрум этмиш
бүсбүтүн.
Башга бир мәгсәд үчүн бәлкә этмиш
о, буну
Бөйүтмүш оғул кими гардашынын
оғлуну.
О, сындыра билмәйир гүруруну
бирчә ан,
Мән дә кечә билмирәм өз атамн
ганындан.

16.

Өз эвинин ичиндә дүшмән бәсләйир
Чәфәр,
Атаның дүшмәнидир чөрәйини
ейәнләр.
Әкәр бу адамларә сөйләсәм бу сирри
мән,
Айыралар тез онун башыны
бәдәниндән.
Онларә бир атаман—йол көстәрән
кәрәкдир,
Һәр бири һагг йолунда чанындан
кечәчәкдир.
Чәфәрин бу сиррини Һарун билиб-
миш анчаг,
О көрмүш Абдулланы чан верәндә,
ишә бах!
Әлиндән нә кәләрди языг, мәғмун
бир гулун
Гисасмы? Йох, бачармаз! Анчаг
ағыллы Һарун
Ағасынын оғлуну. хилас этмиш
өлүмдән.
Будур яшамышам мән,
Доста хәянәт әдиб, зәфәр чалыб
дүшмәнә,
Тахт үстүндә гүрурла Чәфәр
отурду енә.
Бу заман Һарун мәни—
Мән кунәһсыз көрпәни,
Чәфәрин һүзуруна кәтирмиш
гучағында
О—мәни «әфв әйләмиш» кефинин
хош чағында.
Мән орда баша вурдум өмрүн илк
илләрини.
Сонра биз тәрк әйләдик Дунай
саһилләрини
Румелләрдән айрылыб енә дә төкә-
рәк ган,

Асия өлкәсиндә гәрар тутдуг о
вахтдан.
Һарундан өзкә кимсә бу сирри
билмәмишдир,
О, өзү дә бу сирри кимсәйә
демәмишдир.
Ялныз бир дәфә Һарун акаһ әләмиш
мәни,
Ачмыш нубиялынын* сирринин
зәнчирини.
Аллаһ беләләринә өмүр верир, күч
верир,
Кунәһкарын сиррини ачмаг үчүн
көндәрир.

17.

Мәним бу һекайәтим зәһәрлә йоғ-
рулса да,
Сәнин инчә гәлбини яраламыш олса
да,
Бүтүн бу һәгигәти ачмалыям сәнә
мән,
Сән акаһ олмалысан атаның
ишләриндән.
Сән һейрәтлә бахырсан мәним бу
гияфәмә
Һәлә чох кейәчәйәм бунларә, һейрәт
этмә.
Эшгинә анд ичдийин гаршындакы
бу оғлан,
Дөниз гулдурларынын башчысыдыр,
аһ, аман!
Зүлейха, гулдур кими сән таныма
онларә
Гылынчларында парлар онларын
ганунларә.
Онларын үрәк дәлән сөзләрини
эшитсән—
Онларын дәрдләринә өзүнү сүпәр
этсән,
О солғун янагларын дөнәр солғун
хәзәлә.
Аһ, Зүлейха, дүняда нә көрмүсән
сән һәлә.
Көйләрә дирәк олмуш пиратларын
аһларә,
Онлар кәтирмиш бура көрдүйүн
силәһларә.
Бу чам да онлар үчүн долдурулмуш,
бил, әкәр,
Бирчә гәдәһ ичсәләр чанларындан
кечәрләр.
Онлар шәраб ичирләр, аһ чәкирләр
дәриндән,

* Судан торпагларында яшәгн бир тай-
фа.

Кечоин пейгәмбәримиз онларын
тәгсириндән.

18.

Мәндән нә көзләйирсән?
Гапылардан говулмуш
Арзусу тәһгир олмуш
Мәсләки кетмиш бада—
Бир адамдан дүняда
Нә көзләмәк олар ки?
Сыхыр мәни кәдәрләр
Өз горхусундан Чәфәр
Мәни мәһрум эйләди атдан, охдан,
низәдән,
Зүлейха, аддым башы тәһгир олун-
мушам мән.
Чәфәр мәни һәмишә, алчаг, мәғмум
билибдир
Диванхана өнүндә о нә гәдәр
күлүбдүр
Чилов, гылынч тутмағы бачармаян
әлимә,
Бүтүн диванхананы күлдүрүбдүр
Сәлимә.
Апармазды о мәни өзүйлә
вурушлара
Сән ачизсән дейәрди, дава һара,
сән һара.
О, мәни киши саймаз, һәр ишдә
унударды,
О, мәни гадынлара, һаруна тай
тутарды.
Тапшырарды һаруна мәни бир
арвад кими,
Тәһгир эдәрди Чәфәр мәним
һейсийәтими.
Нечин олдум мән белә?
Бәлкә көзәллийиндир мәни инчәлдән
белә?
Сәнми дәйишдин мәним киши
тәбиәтими,
Үрәйим дә юмшагдыр, гадын
үрәйи кими.
Ялһыз һарун билир ки, кери галыб
дәстәдән
Бурада тәк башыма нә дәрләр
чәкмәшәм мән.
О, горхса да Чәфәрдән язығы
кәлди мәнә.
Әсирини бурахды, тапшырды дәнә-
дәнә
Чәфәр гайыданадәк,
Кери дәнәсән кәрәк.
Мән сөз вердим һаруна, илк дәфә
азад олдум

Мән ки, яшамамышдым, сандым тәзә
доғулдум.
Көйү, ери, күнәши сейр эләдим
доюнча
Мән азад кәзмәмишдәм ахы, өмрүм
боюнча,
Азадлыг, мән сеvirәм һәятым гәдәр
ону,
Һеч дил дейә биләрми үрәйин
дуйдуғуну.
Фәрәһдәнми, дәрәдәнми, үрпәрди
дә түкләрим,
Гәлбимә хәнчәр кими батырды
көрдүкләрим.
Кәзиб дағда, дәрәдә, мән нәғмәләр
дейирдим,
Сәнин һичранына да тәәсүф
әтмәйирдим.

19.

Сәдагәтли Маврын кичик елкәни
Бу гуру саһилдән айырды мәни.
Апарды, чох ери сейр эләдим мән,
Зөвг алдым суларын көзәллийиндән.
Аһ, мән о дәстәйә нечә раст олдум,
Һарада гошулдум, нечин гошулдум?
Сорма, сон арзуя чатмайынча мән,
Демәрәм, дөнмәрәм өз гәсәмимдән.
О һагда демәрәм бир кәлмә белә,
Гулаг ас, битмәмиш дастаным һәлә.

20.

Доғрудур, чатмамаш шөһрәтә, ада
Күбар дейилдирләр, йохсулдур
онлар.
Онларын заһири кобуд олса да,
Чох инчә, чох һәссас үрәкләри вар.
Һәрәси бир диндән, бир тайфадан-
дыр,
Һамы онлар үчүн анчаг инсандыр.
Һамыны бир көрүр онларын көзү,
Ганундур онларчүн башчынын сөзү.
Онлар өләндә дә үрәклә өлүр,
Үрәклә данышыр, үрәклә күлүр.
Онлар ки, эзәлдән белә яранды.
Онларын мүгәддәс интигам анды
Һәр шейдән үстүндүр, онлар һәр
заман
Дост үчүн кечәрләр өз чанларындан.
Онлары бирбәбир өйрәнмишәм мән,
Онлар сечилирләр өз көкләриндән.
Онларла бир сөнүб, бир янырам мән,
Франк ағлы илә* даврамырам мән.
Онларын гәлбиндә билсән нәләр вар,
Үлви фикирләрлә ганадланырлар.

* Чох нәзакәтлә, әһтиятла демәк истә-
йир.

Арзудур, хәялдыр онларын вары.
Ламбронун* гүрүрлу сон эвладла-
ры,
Азадлыг алмадан бөлүшдүрүрләр;
Хәяллар ичиндә өмүр сүрүрләр.
Мин арзу бәсләнир һәр өтән анда,
Әйләшиб кечәләр тонгал башында
Онлар дүшүнүрләр һей дәрин-дәрин
Азадлыг йолуну бу рәийәтин.
Бәрабәрлик һагда дүшүнүб онлар
Гой өз гәлбләрини раһатласынлар.
Азадлыг пәри тәк үзә күләндә,
Көзәлдир, вурғунам о күнә мән дә.

Дәниз патриархы тәк гоюн мән дә
долашым,
Дәрялары, сулары, сәрт далғалардан
ашым.
Татар һәяты кими һәятым олсун
мәним**
Саһилдәки чадырым, дәниздәки
елкәним
Мәнимчүн сарайларын бүсатындан
әзиздир.
Эй мәним әрәб атым, мәни белиндә
кәздир,
Далғалары ярыб кеч, шығы кечә-
бә-күндүз
Эй кәмим, ди даянма, һара истәйир-
сән үз!

Габаға кәр синәни,
Бу саһилдән, даянма, узаглашдыр
тез мәни,
Һеч өзүм дә билмирәм һарадыр
кетдийим йол.
Сән дә мәним, Зүлейхам, йолум
үстдә улдуз ол.
Мәнә хейир-дуа вер, сон мәгсәдә
мән чатым,
Эй сүлһүн көйәрчини, эй үмидим,
ничатым!
Арзумсан, хәялымсан сән дүнән дә,
букүн дә,
Фыртыналар ойнашан һәятымын
көйүндә
Сән бир көй гуршағы ол. Һүснүнүн
шәфәгләри
Нура гәрг этәин ери!
Пейгәмбәрин үзүнүн нуру кими гой
сәнин

* 1789—90-чы илләрдә Юнаныстанын
азадлығы уғрунда вурушан гәһрәманын
адыдыр.
** Кәчәрә һәят демәк истәйир.

Үзүндә чилвәләнсин шәфәгләр дәрин-
дәрин.
Йорғун зәвварлар үчүн о Мәккәдән
йүксәлән
Мүәззинин әзаны хейир-дуадыр
һәмән.
Мәним сәнә вердийим мүгәддәс
хейир-дуа
Бир нәғмәйә бәнзәйир, бир нәғмәйә,
Зүлейха!
Мәним бу тәрифләрим яшардыр
көзләrimi
Сәнин сөзүн, сәһбәтин шириндир
маһны кими.
Сәнинчүн адаларда бир чәннәтә
бәнзәйән.
Мәнзил дүзәлтмишәм мән.
Минләрлә низә, гылынч, гәлбим,
бир дә әлләрим
Әмринә мүнтәзирдир, сәниндир
әмәлләрим!
Әһатә этмиш бизи мәним чәнкавәр-
ләрим—
Икидләрим, ширләрим.
Гиймәтли не'мәтләри
Әсирләрдән алынмыш, көзәл
гәнимәтләри
Төкәчәкләр гаршына, бүтүн бу
әйләнчәләр,
Дәрдли һәрәмханәнин гәминә үстүн
кәләр.
Бәхтимдән, тәлеимдән мән һеч
килейләнмирәм,
Аддым башы чыхса да гаршыма,
дәрд, гүссә, гәм
Көз өнүмдә фүсункар хәялыны
көрүнчә
Дәрдим, гәмим әрийәр, гәлбимдә
инчә-инчә.
Бир вахт достум да бәлкә мәнән үз
дөндәрәчәк
Башга бир әгидәйә үрәйини верәчәк.
Сәнин ки, сәдагәтин әбәдидир, әһ,
нә гәм,
Дейә күлүмсәйирәм.
Нә гәдәр дә көзәлдир севки одуна
янмаг,
Севдийин бир көзәлин илгарына
инанмаг.
Мәним гәлбим тәк сәнин, гәлбин сәрт
бир дағ олсун,
Сәнин гәлбин тәк мәним гәлбимсә
юмшаг олсун.
Гой олсун чох көзәлдир, бирликдә
дара дүшмәк,

Кэдэрлери овутмаг, фэрәһлери
 бөлүшмәк.
 Бирликдә дә дүшүнмәк, дуймаг,
 яшамаг анчаг
 Неч заман, айрылмамаг!
 Бир даһа азад олсам, нә гәдәр ки,
 мән сағам,
 Өз дәстәмин башында енә дә
 дурачағам.
 Гәлбимин гәзәб оду бир ан белә
 сөнмәйир,
 Мәним интигамымын сону да
 көрүнмәйир.
 Мән өз бачарығымы, күчүмү
 ишләтмәли,
 Сон мәгсәдә етмәли,
 Интигам алмалыям,
 Гәләбә чалмалыям!
 Бунунчүн ики йол вар; я зор, я да ки
 һийлә!
 Зордур инди бизимки, һийләләр гал-
 сын һәлә.
 О заман ки, шәһәрләр салыр мәһбәсә
 бизи,
 Сыхыр үрәйимизи.
 Инан, сәнин руһун да
 Күнаһ элийәр онда.
 Мәним гәлбим бу дәррдән олубдур
 оюг-оюг.
 Гадын хәянәт эдир кишиләрдән даһа
 чох.
 Бир бәдбәхтлик үз версә онун әринә
 әкәр,
 О зийнәтләр ичиндә өзүнү русвай
 эдәр.
 Узаг мәндән шүбһәләр, элә дейил
 Зүлейхам,
 Бәд аягда көзләйәр мәни йүз ил,
 Зүлейхам.
 Анчаг тәсадүфүн дә һөкмү чох бөйүк
 олур,
 Дүнән гылынч ойнадан бу күн артыг
 йорулур.
 Бәли, горху! Севкими верә биләрәм
 елә,
 Османын гүввәсийлә, Чәфәрин әмри
 илә.
 Фыртына башланан тәк
 Горхум учуб кедәчәк.
 Бу кечә мәһәббәтим «сәнә сирда-
 шам» дейә,
 Сөз верибдир кәнимдә мәнимлә бир
 кетмәйә.
 О һансы горхудур ки, горхуда билсин
 бизи—

Сарсытсын эшгимизи?
 Дүнанын һәр не'мәти ялныз
 севәнләриндир,
 Севәнләрчин эзаб да, изтираб да
 шириндир.
 Севәнләрчин көзәлдир дүнанын һәр
 бучағы,
 Шириндир бу һәятын һәм севинчи,
 һәм дағы.
 Торпаг, дәниз, отаг, чөл, бизимчүн
 нә фәрги вар
 Әкәр бир ердә олсаг бәхтиярыг,
 бәхтияр!
 Гой бу ачыг дәниздә күләкләр дә
 ағласын,
 Тәкчә сәнин голларын бойнуму
 гучағласын.
 Өлүм анында белә мәним
 додагларымдан
 Эшитмәзсән дад-фәран.
 Мәним сон сөзүм сәнә хейир-дуа
 олачаг.
 Көзләрим көзләринә дикилиб
 юмулачаг.
 Өлүмүн дә өнүндә дурачағам мән
 мәтин,
 Горхутмаз севәнләри говғасы
 тәбиәтин!
 Өлүм горхусуну да бу дүнйада һәр
 заман,
 Ахы, тәбиәт дейил, инсанлардыр
 ярадан.
 Бизим йолларымызда һәлә чохдур
 чәфалар,
 Һәр анда гаршымызда мин горху,
 мин өлүм вар.
 Нәдир мәндә бу һаллар?
 Эй дәһшәтли фикирләр, эй дәһшәтли
 хәяллар,
 Мәндән узаг олунуз!
 Инди я гуртарачаг, я да бизим
 йолумуз,
 Тамам кәсиләчәкдир. Одлар кәзир
 чанымда
 Гуртарыр дастаным да.
 Сән ялныз бирчә «һә» де. Дүшмән-
 ләрдән айрылаг—
 Бәлкә дә хошбәхт олат.
 Бәли, дүшмәнләр дедим, сәни мәндән
 айыран
 Чәфәр, о Гара Осман
 Мәним дүшмәнләримдир. Өзүн сәйя
 бәс сәнин,
 Дейилмидир дүшмәнин?

21.

Көзәтчим хәтәрдән,
 Хилас этмәк үчүн мән
 Өз вахтында гайытдым, тута бил-
 мәди хәбәр
 Мәним башга адая кетдийимдән
 бир нәфәр.
 Мәндән узаг олса да адамларым,
 һеч заман
 Тәрпәнмәзләр һеч ерә мәним изним
 олмадан.
 Дәрһал тәзим эләйир онлар мәни
 көрәндә
 Йығылан гәнимәти мәнәм бөлүшдү-
 рән дә.
 Чох данышдым, башыны ағрытдым
 сәнин дейән.
 Гайығымыз һазырдыр, вахт да ке-
 чир, тез ол сән.
 Нифрәт илә горхуну тәрк эдәрик биз
 анчаг,
 Сабаһ ә'янларийлә Осман бурда
 олачаг.
 Сәнинсә зәнчирләрин бу кечә
 гырылмалы,
 Я ловға бәй, я да мән! Индисә
 айрылмалы!
 Этсән дә әһди-пейман, мәним
 дедикләримдән
 Горхараг өз андыны кери көтүрсән
 дә сән
 Мән мөһкәмәм сөзүмдә, ядында
 сахла буну,
 Мән галарам бурада поэмаг үчүн
 тоюну!

22.

Зүлейха һейкәл кими дурмушду өз
 ериндә,
 Үрәйи дә од тутуб янырды
 көзләриндә.
 «Итирдим көр нечә дә сон үмиди
 мән» дейир,
 Бу гыз көзәллийилә Ниубейә*
 бәнзәйир.

Ағзы долу сөз иди.
 О данышмаг истәди.
 Элә бу вахт, бу заман
 Парлады кур мәш'әлләр чәпәрин
 архасындан.

Бири, икиси, үчү.
 «Гач гардашым, гуртар сән

* Антик мифалогиясына керә фиван
 падышаны Амфинонанын арвады.

Йох, нә дедим сән мәнә гардашдан
 да эзизсән». Колларын арасында парылдайыр
 ишыглар
 Бир ора бах, әлләрдә һәлә гылынч-
 лар да вар.
 Бу гаранлыг кечәдә
 Көр сийирмә гылынчлар парылдайыр
 нечә дә.
 Онлар кәзир, ахтарыр ишыг салыр
 һәр яна
 Бир ора бах, Чәфәр дә сарылыб
 гылынчына.
 Онлар бура чатырлар. Көрәсән
 йохму чара?
 Аһ, Сәлимим гәбримиз олачагдыр
 мағара.

23.

О, дурмушду вугарла
 — Вахт етишир, бах одур
 Чатырлар. Бир өпүш дә. Аман! Бу
 сонунчудур.
 Бәлкә дә адамларым көрдү бу
 ишыглары
 Йох, онлар ки, чох аздыр. Билейди-
 ләр каш, бары.
 Мағарадан чыхды о, галдырды
 тапанчаны
 Бир күллә!—шаггылдады, сәс бүрү-
 дү һәр яны.
 Хәбәр верди достлара, Зүлейха
 тәрпәнмәди,
 Һейкәл кими гуруду ериндәчә,
 динмәди.
 — Достларым эшитмәди, онлар
 кәләнә гәдәр
 Мәни өлдүрәчәкләр.
 Күллә сәси танытды мағараны
 дүшмәнә
 Эй атамн гылынчы, сән чәсарәт
 вер мәнә
 Ирәли! Кеч ирәли, билирәм бу
 вахтадәк
 Нечә йүзә гаршы сән һәлә дурма-
 мысан тәк.
 Әлвида, эй Зүлейха, сәнсә даянма,
 кизлән,
 Саламат гал бары, сән,
 Сәнин үстүнә Чәфәр
 Анчаг гышгыра биләр.
 Бурадан тәрпәнмә сән
 Бир човутма күлләйә гурбан ола
 биләрсән.
 Гәсдим сәнин атаны мәһв этмәкдирсә
 әкәр

Гой эввэл өзүм өлүм. Аһ, яшасын
 гой Чәфәр,
 Йох, о өзү версә дә гардаш өмрүнү
 бада,
 Йох, о мәни енә дә ачиз адландырса
 да-
 Онларын зәрбәсини зәиф гаршыла-
 малы,
 Йох, саламат гуртаран һисс элийәр
 бу һалы!

24.

Бир дә, бир дә, гылынчы саға-сола о,
 чалды
 Ону изләйәнләрин гаршыдакы
 дәстәси
 Онун үстүнү алды.
 Зәрбә! Айрылды бир баш бәдәндән
 инләйәрәк
 Икинчи... Үчүнчүсү... Анчаг гарыш-
 галар тәк
 Гайнашыр дөврәсиндә дүшмәнләри,
 ора бах.

Сәлимсә шимшәк кими
 Гылынчы ойнадараг
 Йол ачыр. Аһ, аз галыр
 Саға, сола, о дөнүр
 Одур далғалар үстә
 Гайығы да көрүнүр.
 Бешчә авар зәрбәси
 Бәсдир она чатмаға,
 Авар чәкир достлары,
 Каһ сола, каһ да саға.
 Гайыг бир балыг кими чан атыр она
 сары,
 Вахтында чатачагмы көрән она
 достлары?
 Йолдашлары чатдылар,
 Онлар суя атылыб
 Гылынчы парлатдылар.
 Далғалары ярараг
 Онлар чатды саһилә
 Гырғын даһа да артды
 Достларын кәлишийлә.
 Демәйин ки, достлары
 Онун дадына чатды,
 Сәлимин үрәк ганы
 Ағ сулары гызартды.

25.

Онун башы үстүндән өгүб кечди
 күлләләр,
 Дәнизин кәнарына Сәлим чатды
 бир тәһәр.
 Гайыға минмәк үчүн аһ, о суя
 кирикән

Сон өлүмчүл зәрбәни дүшмәнә
 эндирикән
 Нечин о дала бахды? Ахы, нә одлу
 она?
 Көрмәкчин Зүлейханы чеврилди
 архасына,
 Аһ, бу бахыш, бу дуруш, аһ, нә де-
 йим мән сәнә
 Аһ, бу бахыш, сон бахыш, фәрман
 верди гәтлинә.
 Бу, өз севкилисини тәрк этмәк
 истәмәйән—
 Илаһи мәнәббәтин гаршысында
 баш әйән
 Ашигин бахышыйды. Көзләр сөндү,
 гаралды
 Аһ, бу бахыш, өмрүнү онун әлиндән
 алды,
 Янындайды достлары,
 О дурмушду архасы чошғун дәнизә
 сары.

Бирдән сәсләнди күллә,
 «Чәфәрин дүшмәнләри өлмәлидир,
 бах, белә!».
 Киминкийди аһ бу сәс, бу күлләни
 ким атды?
 Ким онун синәсини парчалады,
 ганатды?
 Ким о чавана гыйды? Неч олмаса
 даныш бир.
 Абдулланын гатили, бу күллә дә
 сәниндир!
 Өлдү онун атасы, сәнин һийләнлә
 анчаг,
 Өзү дә гурбан олду, сәнин күлләнә
 бир бах.
 Бах, онун синәсиндән чешмә-чешмә
 ахан ган
 Суларын ағ рәнкинә дәйишдир
 ай аман!
 Онун ал додаглары «аман, аман!»
 десәйди
 О, сон өлүм анында әкәр
 инилдәсәйди.
 Батырарды бу сәси,
 Далғаларын нә'рәси!

26.

Булутлары говлайыр, яваш-яваш
 ал сәһәр,
 Кечән кечә көрфәзи титрәдән
 инилтиләр,
 Чығыртылар кәсилмиш, сүкут һәкм
 эдир букүн.
 Анчаг енә саһилдә изләри вар
 дөйүшүн.

Сынмыш әйри гылынчлар, төкүл-
 мүшдүр һәр ерә
 Бахышлар һейран галыр бу гәрибә
 изләрә.
 Булутлар, ағ булутлар, сулар үстә
 сүрүнүр
 Узагда бир тәк гайыг, бир дә
 фанар көрүнүр.
 Дейән артыг о сөнмүш,
 Орда, гаялар үстә ики ерә
 бөлүнмүш

Ағ бир плаш көрүнүр.
 Үстүндә ган ләкәси,
 Аһ, нә дейир дәнизин
 О үсянкар нәғмәси?
 Бу ган ләкәләрини
 Сулар юмагмы истәр
 һаны онун саһиб?
 Эй дәниз, мәнә көстәр!
 Онун мейиди үстә
 Ким ағламаг истәсә—
 Онун дәрдли башыны
 Гучагламаг истәсә
 Лемно саһилләриндә,
 Кедиб ахтарсын ону—
 Абдулланын оғлуну!
 Одур, дәниз гушлары, эниб дәстә-
 бә-дәстә
 Ганад кәрир, чығышыр тапдыглары
 ов үстә
 Тохундугча далғалар бәдәнинә,
 башына
 Һәлә гушлар горхудан яхын дурма-
 майыр она.
 Далғаларла бәрабәр голу галхыр,
 каһ энир,
 Ону димдикләмәкдән гушлар Һәлә
 чәкинир.
 Ону саһилдә гушлар димдикләсәйди
 әкәр,

Ону ер гурдларындан хилас
 эләйәрдиләр.
 Анчаг, анчаг ики көз, бир дә дәрдли
 бир үрәк,
 Онун чәсәди үстә көз яшлары
 төкәрәк,
 Һей ағламаг истәйәр, она чатмаг
 истәйәр.
 Дүлбәндли баш дашына матәм тут-
 маг истәйәр.
 Әфсус, о гыз үрәйи дәрд әлиндән
 ган олмуш,
 Һәлә Сәлимдән эввәл онун көзү
 юмулмуш.

27.

Һелленин үзәриндә матәм сәси
 чағлайыр,
 Гадынлар налә тәпир, кишиләр ган
 ағлайыр.
 Зүлейха, әй Чәфәрин нәслинин сон
 һәлгәси,
 Адахлын чох кечикди, бир даһа онун
 сәси,
 Чатмаз тулагларына, эшидәммәз
 сөзүнү
 Аһ, бир даһа о, сәнин көрмәйәчәк
 үзүнү.
 Балкә өтүрәчәкдир о, көксүнү
 дәриндән.
 О, буну биләчәкдир, вәлвәлә
 сәсләриндән.
 Зүлейха, матәмини сахлайыб дәрин-
 дәрин,
 Дарвазанын ағзында ағлашыр
 нөкәрләрин.
 Гәмли гур'ан сәсиндән бәдәнләрдә
 ган донур,
 Элә бил сәнин үчүн өлүм һимни
 охунур.
 Әлләрини гойнунда чарпазламыш
 нөкәрләр,
 Үзләриндә гәм, кәдәр,
 Матәмини сахлайыр һамы сакит,
 һамы лал,
 Һамынын үрәйиндә һәкм сүрүр
 дәрд, мәләл.
 Чох яхшы ки, Сәлимин сән гәтлинә
 көрмәдин,
 Сән онун архасынча дад чәкиб
 һөнкүрмәдин,
 Сәнә өз өлүмүндән ағыр оларды
 букүн,
 Сән ондан эввәл өлдүн!
 О, сәнин сон үмидин, севкин, үрәйин
 иди,
 Сәнин һәр шейин иди.
 Сән эшгин оюнунунда өз өмрүнү
 удуздун,
 Бирчә дәфә гышгырыб сонра әбәди
 сусдун.
 Раһат ую, Зүлейха, дуа верирләр
 сәнә,
 Эшг олсун мөзарына, о яралы
 гәлбинә.
 Сән хошбәхтсән, өмрүнү эшгин
 йолунда вердин,
 Сән хошбәхтсән, һәятын азабыны
 итирдин.
 Сәнин дәрдин бир иди, ағырса да
 бу кәдәр,

Сән инди бәхтәүәрсән, үч гатына
 бәхтәүәр.
 Артыг билмәйәчәксән чүнки һичран
 дәрдини,
 Өлүм бу әзаблардан хилас әйләди
 сәни.
 Аһ, о гурдлар, зәлиләр, нә гәдәр
 горхулудур.
 Торпаг ки, башдан-баша гурдлар илә
 долудур,
 Онлар саһибимиздир мөзар гара,
 ер гара.
 Янан, дуян үрәкләр, гисмәт олу
 гурдлара.
 Аман сәнин һалына, әй вугарлы
 сәркәрдә!
 Сән инди һаһаг ерә тутулмусан бу
 дәрдә.
 Сән инди һаһаг ерә башына күл
 төкүрсән
 Һаһаг ерә әйилир, сән белә диз
 чөкүрсән.
 Һаһаг ерә, әй Чәфәр, сән сачыны
 дидирсән,
 О ганлы әлләрини өзүндән
 кизләдирсән.
 Һәммин әлләр өлдүрдү гансыз бир
 чани кими
 Абдулланы, Сәлими.
 Индисә һаһаг ерә сән һәмән әлләр
 илә
 Саггалыны йолурсан,
 Гәмләрдә боғулурсан.
 Османын адахлысы, сәнин о
 чийәрпаран,
 Өлмүшдүр бүжүн артыг де, көйнә-
 йирми яран?
 Бу дәрдләрин һаһагдыр, дүшүнмә
 узун-узун
 Сөндү һеллә үстүндә о алышан
 улдузун.
 Утан өз әмәлиндән.
 Ахытдығын о ганлар алды ону
 әлиндән.
 «Мәним балам һардадыр», дейә
 дөймә дизинә.
 «Һардадыр» дейә сәсин чаваб верир
 өзүнә.

28.

Гәбирләр арасында сәсләниб ачы-
 ачы,
 Баш чәкибдир көйләрә тәнһа бир
 сәрв ағачы.
 Гәбирләрин үстүнә салыб өз
 көлкәсини,

Элә бил ки, сахлайыр өләнләрин
 ясыны.
 Дүздүр, онун үзүндә кәдәр көлкәси
 вардыр,
 Анчаг о һеч солмайыр, о һәмишә
 баһардыр.
 О, камыны алмамыш илк мәһәббәтә
 бәнзәр
 О, һәмишә тазә, тәр.
 Узаг бир мешәликдә тәнһа ағ күл
 бой атмыш,
 Нечин ону тәбиәт белә солғун
 яратмыш.
 Ону кәдәр әкибдир элә бил өз әлийлә
 О, элә инчәдир ки, аста әсән бир елә
 Давам кәтирә билмәз, төкүләр
 ярпаглары
 Анчаг нә шахта, нә дә гышын дәли
 чағлары,
 Она тохунмур әсла, гышдан сәрт
 олан әлләр,
 Она гыйыр, гопарыр, анчаг енә дә
 сәһәр,
 О енидән көйәрир, әтрини чөлә
 яйыр,
 О күлү, улдузларын көз яшлары
 сулайыр.
 О, өз көзәллийилә илаһәни андырыр,
 Ону киминсә руһу енидән
 чанландырыр.
 Бәли, һеллә гызлары дейирләр ки,
 элә бил
 Бу күл, ер күлү дейил.
 Белә олмасайды о, сәрт һавада һәр
 заман,
 Ачылмазды дурмадан.
 Баһар өз бол суюндан она бәхш
 әтмәсә дә
 Яй күнәши янараг ону иситмәсә дә
 О ачылыр даима, һәмишә
 гончаланыр,
 Кечәләр дә башына онун бир гуш
 доланыр.
 О гуш өтүр, охуюр, чох гәмлидир
 аһ-зары,
 Һава кими көрүнмүр һеч кәсә
 ганадлары.
 О гушун маһнылары
 Сәсләнир кечә яры,
 Һүриләрин чалдығы удун тәранәси
 тәк.
 Бүлбүлдүр о бәлкә дә, хейр, фәряд
 эдәрәк
 Дад чәксә дә, о дейил, яхшы динлә
 ону, сән

Һәзин нәғмәләрини бирчә дәфә
 эшидән
 Ону тәрк эдә билмәз өзүнү
 сарсытмамыш,
 Элә бил о гушун да севкиси баш
 тутмамыш,
 Накам галмыш дүняда, о учалдыб
 сәсини,
 Өз чавабсыз эшгинин, охуюр
 нәғмәсини.
 Анчаг бу көз яшлары, бу гәмләр нә
 шириндир
 Әй кәдәр! Нәғмәләр дә сәнин
 сиррләриндир.
 О охуюр, сәсийлә ағладыр көйү, ери,
 Анчаг күнәш доғанда кәсилир
 нәғмәләри.
 Дейирләр, о галдырыб көйләрә
 фәрядыны,
 Өтүр нәғмәләриндә Зүлейханын
 адыны.
 О нәғмәләр һавада, сәсләниб һәзин-
 һәзин,
 Әрийәрәк йох олу башы үстүндә
 сәрвин.
 О ағ күл Зүлейханын мөзарындан
 көйәрмиш,
 Бәлкә дә о көзәл гыз һүснүнү күлә
 вермиш.
 Бир кечә гәбрин үстдә союг мәрмәр
 дүздүләр,
 Сәһәр исә йох олду, һараса итди
 мәрмәр.

Белә бир әфсанә вар;
 Һәммин күнүн сәһәри
 Сәлимин вурулдуғу о саһилдә
 тапдылар
 Йоха чыхмыш мәрмәри.
 (Далғаларын гучағы олду Сәлимә
 мөзар)
 Ялайыр о мәрмәри ағ көпүклү
 далғалар.
 Дейирләр ки, башында дүлбәнд гара
 бир көлкә
 О замандан һәр кечә
 Кәлир, бурда баш әйир о мәрмәрин
 үстүнә.
 Һеч кәс билмир о кимдир, арзусу нә,
 гәсди нә?
 Сәрт далғалар о дашы тамам алды
 гойнуна,
 «Пиратын ястыгчасы —тейфи»—
 дедиләр она
 О мәрмәрин илк дәфә дүшдүйү ердә
 бир күн,
 Күл ачылды, нәдәнсә рәнки гачмыш-
 ды күлүн.
 Илләр өтдү, доланды,
 О ағ күл бу дастаны эшитмиш бир
 көзәлин
 Көз яшыйла суланды.

Тәрмүмә әдәни:

Бәхтияр БАҢАБЗАДӘ.

